

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 03.06.2024

Kabul / Accepted: 26.09.2024

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1497015

**AZEBAYCAN'DAKİ NEVRUZ BAYRAMI GELENEKLERİ VE
NEVRUZ KUTLAMALARINDA İCRA EDİLEN MAHNILARIN
İNCELENMESİ***

Hazan KURTASLAN** & Fidan TAGHIZADE***

Öz

Geçmişten günümüze tüm toplumlar da olduğu gibi Azerbaycan'da gelenekleri, örf ve adetleri, dini inançları, ayin ve ritüelleri ile kültürel aktarımda bulunmaktadır. Tarihte, savaş sonucu elde edilen zaferler, toplum için önemli gelişmeler, doğa olayları gibi özel günler, Azerbaycan'da bayram olarak kutlanmaktadır. Bayramların getirisi olan ritüeller, bu törenleri renklendiren önemli unsurlardır. Bu tür kutlamalarda halk oyunları, seyirlik oyunları, müzikler, gösteriler, aile ziyaretleri gibi çok çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Eski Türk toplumlarının ateş ve doğa olaylarına bağlı olan bu inançları günümüzde de kendi etkisini göstermektedir. Buna örnek olarak Türk toplumlarının kutlanmakta olan Nevruz Bayramı'nı gösterebiliriz. Azerbaycan'da da kutlanan bu Türk bayramı, baharın gelmesi ile hem doğanın yenilenmesi hem de yeni bir yılı karşılama anlamını taşır. Nevruz Bayramı döneminde ülkede resmî tatil ilan edilir. Her yıl bu bayram için özenle hazırlıkların yapılmış olması Azerbaycan halkı tarafından bu bayrama verilen değeri göstermektedir. Nevruz Bayramı kutlamalarında çeşitli şairler, oyunlar, halk oyunları, maniler ve müzikler yer almaktadır. Günümüzde Azerbaycan'da Nevruz Bayramı için mahnılar da bestelenmektedir. Bu mahnılar bahar veya Nevruz temalı olup, bayram havasını oluşturmak için dinamik tempolu karaktere sahiptir. Geleneksel enstrümanlarla icra edilen bu mahnılar, zamanla Azerbaycan Türkleri yıllar boyunca ezbere bildikleri ve bayram boyunca dinleyip, eşlik ettikleri mahnılar haline gelmiştir. Azerbaycan Türkleri tarafından bu bayrama gösterilen özen, ritüeller ve bayram için bestelenmiş olan mahnılar bu durumun araştırmaya değer olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, Azerbaycan Türkleri tarafından Nevruz Bayramı kutlamaları sırasında yapılan ritüeller incelenmiş, bayram kutlamalarında icra edilen mahnıların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel bir araştırma olup durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada veriler, görüşme ve doküman inceleme yoluyla toplanmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler doğrultusunda Azerbaycan'da bu bayram zamanı dinlenen, icra edilen popüleritesini koruyan mahnılar belirlenmiş ve bu mahnılar müzikal yapı özellikleri yönünden incelenmiştir. Araştırmada veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre "bayram akşamlarında", "nevruz gelip yaz gelip", "men baharın gızıyam" adlı mahnılar Nevruz Bayramı'nda çalınıp söylenen ve dinlenen mahnılar arasında yer almaktadır. Müzikal yapı özellikler bakımından incelendiğinde mahnı sözlerinde nevrüz ve bahar temasının işlenmiş olduğu, müziklerinde de geleneksel enstrümanlar ve milli motiflerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, nevrüz bayramı, bayram akşamları, nevrüz gelip yaz gelip, men baharın gızıyam.

* Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 20.03.2023 tarihli ve 07 sayılı toplantı kararına göre etik kurul iznine sahip olup 16-18 Mart 2024 tarihlerinde düzenlenen 8th International Icontech Congress on Innovative Surveys in Positive Sciences kongre bildiri kitabında özet olarak yayımlanmıştır.

** Doç. Dr., Müzik Bölümü, Güzel Sanatlar Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye, hazankurtaslan@akdeniz.edu.tr , ORCID: 0000-0002-1216-6142

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Müzik Anabilim Dalı, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye, fidantagizade98@gmail.com , ORCID: 0009-0008-6289-2637

THE TRADITIONS OF NOWRUZ IN AZERBAIJAN AND THE ANALYSIS OF MAHNI PERFORMED DURING NOWRUZ CELEBRATIONS

Abstract

As in all societies, Azerbaijan has a rich cultural heritage that includes traditions, customs, religious beliefs, and rituals, which have been passed down through generations. In history, special days such as victories in wars, significant societal developments, and natural events have been celebrated as holidays in Azerbaijan. The rituals associated with these holidays are key elements that add color to these celebrations. Various activities such as folk dances, performances, music, shows, and family visits are commonly held during such festivities. The ancient Turkic societies' beliefs, which were closely tied to fire and natural events, still have an influence today. An example of this is the Nowruz Bayram, a celebration that has been observed by Turkic societies. In Azerbaijan, this Turkish holiday symbolizes both the renewal of nature with the arrival of spring and the welcoming of a new year. During Nowruz Bayram, a public holiday is declared in the country. The meticulous preparations made each year for this holiday reflect the importance that the Azerbaijani people place on it. The celebrations include various poems, games, folk dances, mahni, and music. In contemporary Azerbaijan, songs are also composed specifically for Nowruz Bayram. These songs, which are themed around spring or Nowruz, typically have a dynamic tempo to create a festive atmosphere. Performed with traditional instruments, these mahni have become tunes that the Azerbaijani Turks have memorized over the years and sing along to during the holiday. The care that Azerbaijani Turks show towards this holiday, the associated rituals, and the specially composed mahni indicate that this is a topic worthy of study. This research examines the rituals performed by Azerbaijani Turks during Nowruz Bayram and aims to analyze of mahni performed during these celebrations. The study is qualitative, utilizing a case study design. Data was collected through interviews and document analysis. Based on the data obtained from the interviews, the most listened to and mahni's during the holiday in Azerbaijan were identified, and these mahni's were analyzed in terms of their musical structure. The data was analyzed through descriptive analysis. According to the research findings, mahni's such as "Bayram Akşamlarında," "Nevruz Gelip Yaz Gelip," and "Men Baharın Gızıyam" are among the most played, sung, and listened to during Nowruz Bayram. When analyzed in terms of musical structure, it was found that the lyrics of these songs revolve around the themes of Nowruz and spring, and that traditional instruments and national motifs are used in their music.

Keywords: Azerbaijan, nevruz holiday, holiday evenings, nevruz gelip yaz gelip, men baharın gızıyam.

Giriş

Her toplum kendi içinde farklı gelenekler barındırmaktadır. Gelenek, tarihi, kültürü, sanatı, günlük yaşam tarzına olan etkileri, bayramları nesilden nesle aktaran, günümüzde var olması için çaba gösterilen yansımalarıdır. Bayramlar, bir toplumun tarihini, kültürünü öğrenebilmek için içinde önemli ipuçları barındıran geleneklerinden biridir. Bayramları birden fazla kategoriye ayırabiliriz: dini, milli, siyasi, doğa olaylarına bağlı, mevsimlik ve s. gibi. Geleneksel olan bayramlardan gelen ritüelleri her toplum geçmişten günümüze farklı şekillerde yaşatmaktadır. Hristiyanların “Paskalya” ve “Noel” bayramları, Müslümanların kutladıkları “Ramazan” ve “Kurban” bayramı, Hinduların baharın gelişini kutladıkları “Holi” bayramı, Çin halkının kutladığı “Ay Festivali”, Slav bayramı olan “Maslenitsa” gibi örnekler görmekteyiz. Geleneksel olan bayramlardan gelen ritüelleri, her toplum geçmişten günümüze farklı şekillerde yansıtmaktadır (Taşkesenligil, 2016).

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan Nevruz Bayramı, tarihin en kadim bayramlarında biri olarak kabul görmektedir. Kelime anlamı “Yeni Gün” olan Nevruz Bayramı, Türk kültüründe baharın gelişini, doğanın canlanması, toprağın tazelenmesini ve yeni yılın gelişinin simgesidir.

Türk toplumlarından olan Azerbaycan Türkleri, geçmişten günümüze bu bayrama oldukça önem vermektedir. Bayramın ritüellerinin ayrılmaz mahmılarından olan müzikler ise bu tarihsel serüvene eşlik etmektedir. Azerbaycan’da bu bayram “Novruz” adıyla isimlendirilmekte olup, zamanla halkın coşkuyla şenlik tadında kutladığı bir bayrama çevrilmiştir. İçinde kendine has renkli ritüeller barındıran bu bayram, Azerbaycan Türkleri tarafından 4 hafta boyunca kutlanmaktadır. Azerbaycan Türkleri tarihi boyunca bu bayramı kutlamış, bayrama özel maniler, şiirler ve besteler yapılmıştır. Günümüzde bu gelenek halen devam etmekte, Nevruz için yeni mahmılar bestelenmektedir.

Azerbaycan Tarihi ve Kültürü

Azerbaycan tarih boyu jeopolitik konumu, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakların zenginliği, özellikle petrol rezervlerinin bolluğu, Hazar denizi ve Kafkas sıra dağlarının etrafında konumlanması gibi stratejik niteliklere sahip olduğu için göz önünde olan bir ülke konumundadır. Göl’ün (2016: 163-167) ifadesine göre; Azerbaycan Cumhuriyeti 28 Mayıs 1918 yılında kendi bağımsızlığını ilan etmiş, başkent olarak Elizavetpol (Gence) seçilmiştir. Fakat bu bağımsızlık fazla sürmemiş, 1922 senesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) kurulması ile Rus hâkimiyeti altına girmiştir. 70 yıla yakın Rus rejimi ile yönetilen Azerbaycan, Sovyet Birliğinin kültürel ve siyasi etkisi altında yönetilmiştir. 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılması sonucunda Azerbaycan tekrar kendi bağımsızlığına kalıcı olarak kavuşmuştur. Güney Azerbaycan, tarihsel olarak İran sınırları içinde kalan ve büyük ölçüde Azerbaycan Türklerinin yaşadığı bir bölge olmaktadır. 1828 yılında Rus İmparatorluğu ile Kaçar Hanedanı arasındaki Türkmençay Antlaşması sonucunda Azerbaycan toprakları ikiye bölünmüştür. Bu antlaşmayla, Kuzey Azerbaycan Rusya’ya bırakılırken, Güney Azerbaycan İran’da kalmıştır. Bölünme, Azerbaycanlıların tarihi, kültürel ve toplumsal birliğini zedelemiş ve günümüzde de bu ayrılık, Güney Azerbaycan’daki Azerbaycan Türklerinin İran içindeki durumu ve bağımsızlık talepleri bağlamında tartışmalara yol açmaktadır. Bu süreçle birlikte Rusya’nın Azerbaycan üzerindeki sömürge politikası başlamıştır (İpek,2012; Yakar,2018).

Azerbaycan’ın tarihi M.Ö. 6. yüzyıla kadar dayanmakta olup, coğrafi konumu sayesinde sürekli istilalara ve göçlere maruz kalmıştır. Kurucusu olan Atropat, tarihte bu bölgede bilinen en eski devlet olan Atropatena anlam olarak “Ateş yurdu” olarak bilinmektedir. Bu durum dönemin dini inancı olan ateşperestliği, aynı zamanda bölgede olan petrol rezervlerini vurgulamaktadır. Zamanla Atropatena ismi evrilmiş, o dönemde Pers şimdiki adıyla İran halkı tarafından “Aterpatagau”, “Aderbigan” ve son olarak Araplar tarafından “Azerbaycan” olarak isimlendirilmiştir (Akdoğan, 2007: 14). Bu topraklarda yaşamış olan halkların ateşe inancı (ateşperestlik/zerdüştlük) tarih boyu birçok kaynakta geçmektedir. Öncesinde Hristiyanlık ve putperestliğin de hâkim olduğu bu bölgede 7. yüzyılda İslamiyet’in oluşması ve yayılmasıyla birlikte bölge halkı İslamiyeti kabul etmiştir. Bütün bu dönemlerde Nevruz Bayramı kutlamaları halk arasında yapılmaya başlamıştır. Yüzyıllar boyunca da varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Türk toplumlarının müzik ile bağı incelendiğinde Azerbaycan Türklerinin yaşamış olduğu coğrafi konumda arkeolojik birtakım bulgular sonucu müziğin M.Ö. 5-3. yüzyıla kadar bir tarihe sahip olduğu söylenebilir. Ahmedli'ye (2009: 137) göre; Azerbaycan'ın Başkenti Bakü'ye 60 km uzaklıkta yer Gobustan bölgesinde bulunmuş olan kaya üstüne kazınmış resimler "Yallı" halk oyununu anımsatmaktadır. Aynı bölgede bulunmuş olan "Kaval Taşı", 7 perdelik ses aralığına sahip olan, dönemin vurmali enstrümanı görevini görmüştür. Bu bulguların hangi tarihe dayandığını düşünenecek olursak, Azerbaycan topraklarında müzikli ayinlerin ne kadar eski bir tarihe sahip olduğunu anlaşılmaktadır. Her türden tören, düğün, ritüel, bir takım doğa olaylarına bağlı kullanımı hatta günlük yaşamda bile müziğin bu toplumda geniş bir kullanım alanına sahip olduğu görülmüştür. Tarih boyu, bütün toplumlar için doğa olayları ve mevsim geçişleri önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Özellikle tarımın ve hayvancılığın önemli olduğu Türk toplumlarında baharın gelişini bu denli coşkuyla kutlaması tesadüfi değildir.

Azerbaycan'da Nevruz Bayramı Gelenekleri

Nevruz Bayramı, Türk toplumlarının bilinen en eski bayramlarından biridir. Bu Bayram nesilden nesle aktarılıp, günümüzdeki geleneksel yapısını korumaya devam etmektedir. Akarsu'nun (2018: 195-196) ifade ettiğine göre; Nevruz kelimesinin kökeni Farsça olup, yeni (nev) ve gün (ruz) anlamına gelmektedir. Farklı coğrafyaları paylaşan Türk toplumları, doğanın canlanması ile sonuçlanan mevsim geçişlerine önem vermekte ve ilkbaharın gelişini bayramlar ile kutlamaktadır (Arık, 2019: 170). İsmayılzade oğlu'na göre (2020), novruz (nevruz) kavramı "yeni yıl", "yeni gün" olarak tanımlanır. Novruzun farsça bir kelime olması, Türklerin Perslerle temasa geçmesinden sonra gerçekleştiği bilinir. Bu nedenle eski Türk dillerinde "nov - nev" kelimesi "ebedi-ezeli" anlamına gelirken, "ruz - ruzi" ise "kutsama" anlamına gelmektedir. Novruz, bir takvimi temsil eder. Türk tarihi boyunca çeşitli takvim törenlerinden geçer. Bunların arasında eski Türk takvimi, Zerdüş takvimi, Selçuklu Melikşahın Celali takvimi, Elhanlıların Elkhani takvimi ismi ile sayılabilir. Türk tarım takvimi ile de bağlantısı vardır. Eski dönemlerde İran takvimlerinde bahar ekinoksuna denk gelirken, nevruz ayinlerinde eski Türklere ait şamanizm ve tengrizmin (tanrıçılık, tenqrilik) izleri görülmektedir. Nevruz ayrıca ulusal takvimde doğa ile ilişkilendirilir. İlkbaharın gelişini duyuran ilk çiçeklerden biri "nevruzgülü" nevruzun gelişinin simgesidir. Rayman'a (2002: 14) göre, Nevruz Bayramı'nın 21 Mart günü kutlanması tesadüfi değildir. 21 Mart gece ve gündüzün birbirine eşit olduğu gün olarak bilinmektedir. Baharın gelişini simgelemektedir. Bu yüzden Nevruz Türk toplumlarının yeni yılı olarak kabul edilmektedir. Nevruz Bayramı'nı bağdaştırabileceğimiz en eski takvim M.Ö. 505 senesine ait olan "Yeni Avesta" takvimidir. Eski "Avesta"ya göre yıl 360 gün sayılıp, her 6 yılda bir yeni 1 ay eklenmiş, 120 yılda bir ise yine yeni 1 ay eklenerek devam etmiştir. Ehemener devletinin hükümdarı Dara'nın (M.Ö. 522-485) döneminde bu takvim yenilenerek yılın 365 gün olduğu, her 4 yılda bir 1 gün eklendiği, 120 yılda bir ise 1 ay eklendiği "Zerdüşti-salnamesi"nde görülmektedir (URL1). Bahar Bayramı Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Bosna-Hersek Türkleri, Romanya'nın Türk-Tatar topluluklarında, Batı Trakya Türkleri, Kafkas ve Orta Asya Türkleri arasında kutlanır. Adı geçen Müslüman Türklerinde, "mart dokuzu", "mevris", "nayruz", "novruz", "nevruz", "Sultan-i Navruz" vb. isimlerle, tabiatın, hayatın, güneşin canlanması olarak bilinen bayramı temsil eder. Bu isimlerin verildiği Türk toplumları arasında Kıbrıs Türkleri, batı Trakya Türkleri, eski Yugoslavya Türkleri ve diğer Türk toplumlarında geçmektedir (Kara, 2001: 40; Yoloğlu, 2001: 38-39). Osmanlı döneminden devam ederek gelen Nevruz Bayramı kutlamaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla da Mustafa Kemal Atatürk'ün destekleriyle kutlanmaya devam etmiştir. Bugün Türkiye'deki Toros Türkmenleri, Tahtacılar, Alevi-Bektaşlı Türkler, Güney Doğu ve Doğu Anadolu Türkleri ve diğer yörelerdeki Türkler arasında Nevruz Bayramı kutlanmaya devam etmektedir (Kara, 2001: 40; Yoloğlu, 2001: 39).

Azerbaycan Türkleri kültür ve geleneklerine bağlı olduklarından, Sovyet hakimiyeti altında oldukları süreç boyunca Nevruz Bayramı kutlamaları yasaklanmasına rağmen kendi kültürlerine, örf ve adetlerine sahip çıkmış, gizli ve gayri resmî bir şekilde kutlayarak, bu geleneği devam ettirmeye çalışmıştır (URL2). Nevruz, yılın başlangıcını (yeni yılı), doğanın kış uykusundan uyanışını, yer yüzünde açan ilk çiçekleri, kuşların göçle gelişini, yıldızların görünümünü ve diğer gökyüzü olaylarını temsil etmektedir. Bugün nevruz, Türkistan'dan başlayıp, Avrupa'ya yayılan Türk milletinin vatan yaptığı topraklarda büyük bir sevinçle kutlanan, sonraki nesillere gururla aktarılan

büyük bayram törenidir, milli bir bayramdır. Diğer Türk toplumlarındaki Nevruz Bayramı kutlamaları Aras'ın (2021) çalışmasında yer alan bilgiler doğrultusunda benzer kutlamalar yapıldığı görülmektedir. Buna örnek olarak Kazak, Kırgız, Özbek ve Türkmen Türklerinin Nevruz Bayramı kutlamalarında ev temizliğinin yapıldığı, bayram günü yeni kıyafetlerin giyildiği, bayrama özel yemeklerin yapıldığı, ateş üzerinden atlanıldığı, mezarlık ziyaretlerinde bulunulduğu, meydanlarda toplanıp gösteriler yapıldığı ve bu gösterilerde her toplumun kendine has müziklerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Birçok Türk toplumunda olduğu gibi Azerbaycan'da da Nevruz Bayramı coşkuyla kutlanmakta ve içinde farklı ritüeller barındırmaktadır. Kafkasyalı'nın (2005: 153-154) ifadesine göre; Azerbaycan Türklerinin kültüründe ve tarihinde Nevruz Bayramı önemli bir yere sahiptir. Bu bayram öncesinde hazırlıklar yapılır, bayramda ise resmî tatil ilan edilir. Ülke genelinde baharın, dolayısıyla Nevruz Bayramı'nın gelişine coşkuyla hazırlanılır. Azerbaycan Türklerinin kültürlerinde yer edinmiş Nevruz Bayramı'nı, Kafkasya, İran ve Anadolu'ya göç etmiş Azerbaycan Türkleri günümüzde halen milli bayram olarak kutlamaktadır. Azerbaycan Türklerinin geleneklerine göre Nevruz Bayramı'na (21 Mart), 1 ay öncesinden hazırlıklar yapılmaktadır. Bu hazırlıklar genel olarak, erzak tedariki, Nevruz tatlıları, bayram yemekleri, bahçelerde ve evlerde yapılan bahar temizliği, bayram için satın alınan yeni kıyafetler gibi hazırlıkları kapsamaktadır. Karaman (2001)'a göre, Nevruz Bayramı ayında Azerbaycan bölgesinde çok sayıda faaliyet yapılır. Herkes Nevruz günü yaşça küçük ve büyük olan sevdikleri kişilere verecekleri armağanları hazırlamaya başlarlar. Aile reisleri bütün aile fertlerine hediye alır. Yeni gelinler babaya, anneye, kardeşe ve akrabalarına hediyeler alır. Bütün bu armağanlar bayram haftasına kadar saklanmak üzere sandıklara konular ve bayram beklenir. Genç kızlar sevdikleri erkeklere, nişanlılarına, sözlülerine “bağ çorabı” örerler, mendil işlerler. Biriktirilen bayram harçlıkları bayram sırasında harcanır. Diğer taraftan evler baştan temizlenir silinir, süpürülür, her şey yıkanır. Bayramdan birkaç gün önce evlerde çörekler, börekler, içecekler ve çeşitli tatlılar hazırlanır ve yüzlerce yumurta haşlanır. Bu yumurtalar soğan ve nar kabuğuyla bir de yün ipliklerinin boyandığı boylarla farklı renklere boyanır. Yoloğlu'na göre (2001:38), Nevruz Bayramı boyunca bol yemek yeme, fala bakma, ölü çarşambasında yakınlarının mezarını ziyaret etme, hastalara, yaşlılara geçmiş olsun ziyareti, küsleri barıştırma, konuk olma ve kentlerin imkan verdiği ölçüde bayramlaşma gibi ritüellerin yapıldığından bahsetmektedir.

Kuzey Azerbaycan'ın bu bayramda farklı iki tören yapılmaktadır. Yapılan tüm törenler insanları kötülükten, başkasının malına göz dikmek gibi yanlış davranışlardan uzak tutmaya yönelik şenlik havasında, sevinci vurgularken iyiliğe, berekete ve çalışmaya çağrı niteliğindedir. İşte bu amaçla yapılan bu törenlerden birisi kışın son iki ayı 40 gün boyunca “büyük çille” (büyük çile) ve diğeri 20 gün boyunca “küçük çille” (küçük çile) olarak ikiye bölünen törenler yapılır (Karaman, 2001:26). Çillelerin son günü “çille kovdu” olarak isimlendirilir ve töreni düzenlenir. Bu törende her yerde ateş yakılır ve “çille kovdu ha çille kovdu” sözleriyle eşlik edilir. Çillelerden sonra bayram ayı gelir. Bayram ayında kış ile bahar yavaş yavaş yer değiştirmeye başlar (Gaffari, 2001:32). Bayramdan en az 1 ay önce başlayan bayram hazırlığı süreci bayrama kadarki her salı gününün kendine has farklı ritüellerle kutlanarak devam etmektedir. Azerbaycan Türkçesinde salı günü “çerşenbe akşamı” olarak isimlendirilmektedir. Elementlerin adını taşıyan toprak, yel (hava), ateş ve su unsurlarıyla adlandırılan dört çerşenbe (Çarşamba) özel törenlerle kutlanır. Birinci çerşenbe yazı, ikinci çerşenbe ilkbaharı, üçüncü çerşenbe güzü (sonbaharı) ve dördüncü çerşenbe kışı temsil eder. 4 çerşenbe akşamı vardır bunlar kısaca:

Su çerşenbesi; buzların eriyip nehirlerle akmasını, tabiatın tekrar uyanmasını ve suyun arındırıcı gücünü temsil etmektedir.

Od (ateş) çerşenbesi; bu dönem güneş artık toprağı ısıtmaya başlamıştır. Od çerşenbesinde “Tongal” adı verilen ateşler yakılmaktadır.

Yel (hava/rüzgâr) çerşenbesi; bu çarşenbe rüzgârın eserek yeni çıkan bitkileri uyandırdığı düşünülmektedir.

Toprak çerşenbesi; ilahır (ilaxır) çerşenbe ismiyle de anılan bugün, son Salı gününü temsil etmekte olup, buzların erimesinden, toprağın ısınmasından, yeni çıkan bitkilerin uyanmasından sonra toprağın artık ekine hazır olduğunu sembolize eder (Gafarlı, 2021; Gaffari, 2001: 31-32;

İmamverdiyev, 2018: 5-9; Kafkasyalı, 2005; Karaman, 2001:27; Muradoğlu, 2021:37; Validə, 2021: 346; Vaqif qızı, 2021).

Nevruz Bayramı öncesinde halk hazırlıklar yapar ve devlet tarafından resmî tatil ilan edilir. Ülke genelinde baharın, dolayısıyla Nevruz Bayramı'nın gelişine coşkuyla hazırlanılır. Azerbaycan Türklerinin kültürlerinde yer edinmiş Nevruz Bayramı'nı; Kafkasya, İran ve Anadolu'ya göç eden Azerbaycan Türkleri günümüzde halen milli bayram olarak kutlamaktadır. Azerbaycan Türklerinin geleneklerine göre Nevruz Bayramı'nın 1 ay öncesinden başlayan hazırlıklarda genel olarak, erzak tedariki, Nevruz tatlıları, bayram yemekleri, bahçelerde ve evlerde yapılan bahar temizliği, bayram için satın alınan yeni kıyafetler gibi hazırlıklar yapılmaktadır. Bayramdan 1 ay önce başlayan bu süreç bayrama kadarki her salı gününün kendine has farklı ritüellerle kutlanarak devam etmektedir. Azerbaycan Türkçesinde salı günü olan ve elementlerin adını taşıyan 4 "çerşenbe akşamı" vardır.

Türk kültüründe salı günü haftanın en ağır günü olarak nitelendirilmektedir. Salı günü göç edilmez, hatta yeni herhangi bir işe başlanmaz. Aksi takdirde başlanan işin ağır ilerleyeceği ve uzayacağı düşünülmektedir (Alptekin, 2017: 326-327). Azerbaycan kültüründe Nevruz Bayramı kutlamalarına neden salı günü yapıldığına dair kaynaklarda kesin bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık halk arasında, Salı günün ağırlığını hafifletmek amacıyla bu kutlamaların salı günü yapıldığı bilinmektedir.

Azerbaycan Türklerinin Nevruz Bayramı kutlamalarında çeşitli ritüeller ve semboller vardır. Bu ritüeller ve sembolleri şu şekilde açıklanabilir:

Tongaldan (ateşten) atlamak: bu ritüeli yaparken "ağırlığım uğurluğum odda yansın" ifadesi kullanılır. Nevruz bayramında tongal (ateş) yakmak ve bu ateşin üzerinden atlamak, Azerbaycan kültüründe kötü ruhları uzaklaştırma ve arınma amacıyla gerçekleştirilen önemli bir ritüeldir. Ateş, saflığın ve arınmanın sembolü olarak görülür ve tongaldan atlayan kişiler, yıl boyunca biriken olumsuzluklardan kurtulduklarına inanırlar. Bu ritüel, aynı zamanda cesaretin ve yeni başlangıçların bir ifadesi olarak da algılanır (Bəhmənli, 2017: 1753; Karaman, 2001: 29; Mustafayev, 2013;).

Papaq atmaq (şapka atmak): Bayram günü rastgele bir kapının önüne şapka koyup kapıyı çalıp, saklanılır. Kapıyı açan kişinin şapkayı boş göndermemesi gerekir. Nevruz gecesi gerçekleştirilen şapka atma geleneği, çocukların ve gençlerin kapı önüne şapka veya torba bırakıp ev sahiplerinden çeşitli hediyeler beklemesini içerir. Bu ritüel, paylaşım ve toplumsal dayanışmanın bir göstergesidir. Ev sahipleri, şapkalara veya torbalara şeker, kuru yemiş veya küçük hediyeler koyarak iyi dileklerde bulunur ve bolluk dileğini ifade ederler (Gafarlı, 2021:140; Mustafayev,2013).

Semeni (Səməni) yetiştirmek: genellikle buğday ve benzeri baklagillerden yetiştirilen yeşillik olan semeni, baharın gelişinin sembolü olarak bilinmektedir. Öncesinde dilek tutulur, bayrama kadar büyürse tutulan dileğin kabul olunacağına inanılır. Nevruz bayramında Səməni yetiştirmek, Azerbaycan kültüründe baharın gelişini ve doğanın uyanışını simgeleyen önemli bir gelenektir. Səməni, buğday tohumlarının suya konulup filizlendirilmesiyle elde edilen bir bitkidir ve Nevruz sofrasının merkezi unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu süreç, genellikle Nevruz'dan birkaç hafta önce başlar; tohumlar nemli bir ortamda çimlendirilir ve gün ışığına maruz bırakılır. Səməni'nin yeşermesi, doğanın yeniden canlanmasını, bereketi ve yeni başlangıçları temsil etmektedir. Ayrıca, Səməni'nin filizlenme süreci, sabır, umut ve yaşamın döngüselligi gibi derin sembolik anlamlar taşımaktadır. Bu gelenek, aynı zamanda toplumsal birlikteliği pekiştiren ve geçmişten günümüze aktarılan bir kültürel miras olarak Azerbaycanlıların kimliğinde önemli bir yere sahiptir (Orucov, 2011:96; Bəhmənli, 2017: 1753; Həsənova, 2021). Nevruz'da Səməni yetiştirmek, baharın gelişini ve doğanın yeniden canlanmasını simgeler. Buğday veya arpa tohumlarının suya konulup filizlendirilmesiyle elde edilen Səməni, Nevruz sofrasının vazgeçilmez unsurlarındandır. Səməni, doğanın uyanışıyla birlikte yaşamın döngüsellliğini ve yeni başlangıçları temsil eder. Ayrıca, Səməni'nin yeşermesi, bolluk ve bereketin bir sembolüdür (Karaman, 2001; 28; Mustafayev,2013; Yalçın, 2021).

Yumurta oyunu: soğan kabuğuyla doğal yollardan haşlanarak boyanan yumurtayı iki kişi yumurtaları birbirine vurur. Kimin yumurtası çatlırsa o karşı tarafın isteklerini yerine getirmekten sorumlu tutulur. Nevruz bayramında çocuklar arasında yaygın olan yumurta oyunu, boyanmış yumurtaların birbirine vurularak kırılmadan kalanın kazandığı bir eğlencedir. Bu oyun, Nevruz'un neşesini ve sosyal

bağları güçlendiren bir aktivite olarak büyük öneme sahiptir. Aynı zamanda, yumurta yeni yaşamın ve doğurganlığın sembolü olarak görülür, bu da baharın bereketiyle ilişkilendirilir (Bəhmənli, 2017: 1753; Gafarlı, 2021; Gaffari, 2001: 36; Karaman,2001:28; Mustafayev, 2013).

Mum yakmak: evdeki kişi sayısına göre renkli mumlar yakılır ve dışarıdan müdahale yapmadan mumların kendiliğinden sönməsi beklenir. Ateşin kötü ruhları uzak tutacağına inanılır. Nevruz akşamı mum yakmak, ışığın karanlığa galip gelmesini ve yeni yılın aydınlık, umut dolu bir başlangıç getirmesini temsilen yapılan bir ritüeldir. Her aile bireyi için bir mum yakılır ve bu mumlar, o kişinin sağlık, mutluluk ve bereket dolu bir yıl geçirmesi için dilek tutularak yakılır. Mumların yanması, aynı zamanda eski yılın olumsuzluklarının geride bırakıldığını sembolize eder (Mustafayev,2013; Həsənova, 2021; Vaqif qızı, 2021).

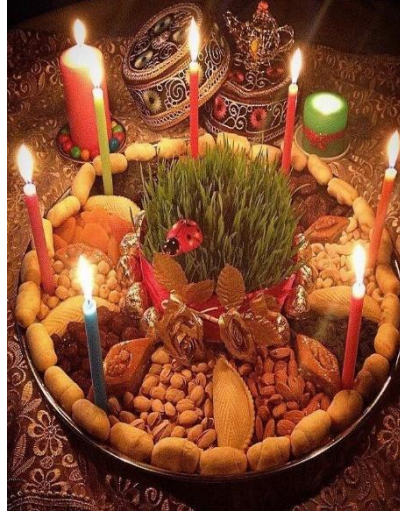
Yallı oyunu: halay benzeri toplu oynanan geleneksel bir halk oyunudur. Genellikle nağara (milli vurmalı enstrüman) ve zurna ile çalınan Yallı halk oyunu 4/4'lük ritme sahiptir. Yallı dansı, Azərbaycan'ın kadim kültürel mirasının önemli bir parçası olan, toplu halde oynanan geleneksel bir halk dansıdır. Halay benzeri bu dans, özellikle Azərbaycan'ın çeşitli bölgelerinde yaygın olarak icra edilir ve toplumsal dayanışmayı, birlikteliği sembolize etmektedir. Yallı oyunu, genellikle nağara adı verilen milli vurmalı çalgı ve zurna eşliğinde icra edilmektedir. 4/4'lük bir ritme sahiptir. Dansçılar el ele tutuşarak bir halka oluşturur ve bu halkanın ritmik adımları, topluluğun uyumunu ve ahengini vurgulamaktadır. Yallı, yalnızca bir dans değil, aynı zamanda topluluk içindeki sosyal bağları pekiştiren, tarihsel ve kültürel bir simge olarak da önem taşımaktadır. Bu oyun, yüzyıllardır Azərbaycan'ın farklı bölgelerinde nesilden nesile aktarılmakta ve günümüzde de kültürel kimliğin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yallı oyununda nağara ve zurna en yaygın kullanılan enstrümanlar olsa da, farklı bölgelerde ve icra edilmiş biçimlerine göre diğer enstrümanlar da bu dansa eşlik edebilmektedir. Bunlar arasında tar, kamaça ve balaban gibi telli ve nefesli çalgılar yer almaktadır. Tar, genellikle Yallı'nın daha melodik ve duygusal varyasyonlarında kullanılırken, kamaça bu melodilere daha derin bir ton katmaktadır. Balaban ise, zurnaya nazaran daha yumuşak bir tınıya sahip olup, özellikle Yallı'nın daha sakin ve ağır tempolu bölümlerinde tercih edilmektedir. Bu enstrümanlar, Yallı'nın zengin müzikal dokusunu oluşturur ve dansın farklı ritim ve melodik özelliklerini vurgulamaktadır. Nevruz kutlamalarının ayrılmaz bir parçası olan Yallı oyunu, topluluk üyelerinin el ele tutuşarak oynadığı ritmik bir halk oyunudur. Yallı, birlik ve beraberliği simgeler; toplumsal dayanışmayı pekiştirir. Nevruz'da oynanan Yallı, yeni yılın coşkusunu ve umutlarını birlikte kutlamanın, geleneksel değerleri yaşatmanın bir yolu olarak görülür (Mustafayev,2013; Bəhmənli, 2017; Muradoğlu, 2021).

Yüzük falı: nişan yüzüğü ipe ya da saç teline birleştirilerek yarım su dolu bardağın içine sarkıtılır. Yüzük bardağın kenarına kaç kez değerse kızın o yaşında evleneceğine inanılır. Yüzük falı, Nevruz sırasında özellikle genç kızlar tarafından oynanan ve gelecekteki evlilikle ilgili kehanetlerde bulunmayı amaçlayan bir ritüeldir. Bir yüzük su dolu bir kaba atılır ve sırasıyla isimler söylenerek yüzük çıkarılmaya çalışılır. Yüzük kimin ismi söylenirken çıkarsa, o kişinin yakında evleneceğine inanılır. Bu ritüel, umut ve beklentilerin sembolü olarak görülür (Mustafayev,2013; Vaqif qızı, 2021).

Elma falı: ilahir (son çərşenbe/toprak çərşenbesi) çərşenbede bir elma yenilip, çıkan çekirdekler sayılır. 10 adet çekirdek uyumadan önce yastık altına konularak gece rüyada kızın kendi kısmetini göreceğine inanılır. Nevruz'da uygulanan elma falı, elmanın içine çeşitli notlar veya işaretler konularak gerçekleştirilir. Elma, yuvarlanır veya suya bırakılır ve kimin önünde durursa o kişi için nottaki dilek veya kehanetin gerçekleşeceğine inanılır. Elma, bolluğun, bereketin ve yeni başlangıçların sembolü olarak önemli bir yer tutar ve bu ritüel, gelecek yılın kaderine dair ipuçları arama amacı taşır (Mustafayev,2013).

Kapı puma/ kulak asma falı: ev dışı, sokak etkinlikleri içine giren kapı puma, bir dilek tutularak herhangi bir kapıya gidilerek yapılır. Gizlice seçilen kapıya kulak kabartılır ve konuşulanlar dinlenir. Konuşulan konu dilekle bağdaştırılarak yorumlanır. Olumlu cümleler duyarsa fal sahibi, bu durum dileğinin gerçekleşeceğine işarettir. Bu yüzdendir ki bayram günü küslüklerin ve olumsuz konuşmaların olmamasına dikkat edilir (URL3). Kapı puma veya kulak asma falı, Nevruz gecesi kapı arkasında başkalarının konuşmalarını dinleyerek geleceğe dair işaretler aranan bir ritüeldir. Bu ritüelde, dinlenen konuşmalardan çıkarılan anlamlar, kişinin gelecekteki hayatı ve planları hakkında ipuçları verdiğine inanılır. Halk arasında, bu falın doğru sonuçlar verdiği ve kişinin

gelecekte karşılaşacağı durumlar hakkında bilgi sağlayabileceği düşünülür (Gafarlı,2021; Həsənova, 2021:30; Karaman,2001:29; Mustafayev,2013).

Fotoğraf 1: Bohça içinde semeni (URL4)

Fotoğraf 2: Bohça içinde semeni (URL5)

Fotoğraf 1 ve 2 de örnek olarak gösterilen Semeni geleneğinde baharın gelişi buğdaydan büyüyen çim ile simgelenmektedir. Çim uğur böceği ile etrafı görsel şekilde süslenmiştir. Evdeki kişi sayısına göre yakılan mumların renklerinin özel bir anlamı olmayıp ev halkı mumları yakarken dilek dilemektedir. Mumların sağında ve solunda; şekerbura, paxlava, badem, fındık, fıstık, kuru üzüm (sarı ve siyah), kuru kayısı, iğde, ceviz gibi en az yedi farklı türde kuruyemiş kullanılmaktadır. Tepsiyi en dıştan saran muttaki isimli cevizli tatlı olup Nevruz Bayramı'na özel olmasa da kutlamalarında sık sık yapılmaktadır.

Nevruz Bayramı'nda önemli yeri olan ve bayramın maskotları olarak nitelendirilebilecek Kosa ve Keçel (kel) bu bayrama renk katmaktadır. Bu karakterler abartı tavırlar sergileyerek, günlük yaşamda yaşanılabilir etik olmayan bazı durumları, bilinen hoş olmayan olayları sarkastik ve mizahi bir şekilde halka aktaran aktörlerdir. Bu ikili teatral gösteriler hazırlayıp, genellikle poetik atışmalarla halkı eğlendirmekten sorumlu tutulur (Ceferova, 2024;).

Fotoğraf 3: Kosa ve Keçel (URL6)

Fotoğraf 4: Kosa ve Keçel (URL7)

Halkın Kosa ve Keçel'i şenlik alanına çağırarak için koro şeklinde söyledikleri anonim bir şiir vardır. Bu şiirin adı "a kosa kosa gelsene"dir. Aşağıda bu şiirin sözlerine yer verilmiştir.

Ay Kosa-Kosa Gelsene

Ay kosa-kosa, gəlsənə,
Gəlib salam versənə,
Çömçəni doldursana,
Kosanı yola salsana.

Kosam bir oyun eylər,
Quzunu qoyun eylər.
Yığar bayram xonçası,
Hər yerdə düyün eylər.

Novruz-novruz bahara,
Güllər-güllər nübara.
Bağçamızda gül olsun,
Gül olsun, bülbül olsun.

Bal olmasın, yağ olsun,
Evdəkilər sağ olsun.
Xanım dursun ayağa,
Kosaya pay versin ağa (İmamverdiyev, 2018: 20; URL8)

Şiirde vurgulanan ana tema Nevruz Bayramı'nın baharı, yaşamdaki güzellikleri simgeleyen, eğlenceli, şenlik havasında geçen zamanı aktarmaktadır.

Nevruz Bayramı kutlamalarında Azerbaycan kültüründe dinlenen müzikler de önemlidir. Bu bayrama has çok sayıda sözlü ve sözsüz anonim müzikler mevcuttur. Anonim müzikler arasında Geldi Yaz, Semeni Saxla Meni, Qodu Qodu, A Kosa Kosa gibi halk mahnıları en bilinenleridir (Gafarlı,2021). Günümüzde de Nevruz Bayramı kutlamalarına verilen önemden dolayı hala bestelenmekte olan müzikler bulunmakta ve kutlamalar çerçevesinde çok sayıda bayrama özel konserler verilmektedir.

Azerbaycan kültüründe Nevruz Bayramı ve bu bayramda gerçekleştirilen çeşitli kutlamalar ülke halkı için önem arz etmektedir. Toplum için özel olan bu bayramda, her sene resmî tatil sayılmaktadır. Nevruz Bayramı kutlamaları için geçmişte olduğu gibi günümüzde de mahnılar bestelenmektedir. Bu bayramın Türk toplumu için önem içermesi, bestelenen müziklerin ve mahnıların incelenmeye değer olduğu düşüncesinden yola çıkılarak araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Nevruz Bayramı şenlikleri için bestelenen müzikler ve bu bayram dolayısıyla dinlenen, icra edilen mahnıların müzikal yapı özelliklerinin incelenerek çalışmada sunulması bu çalışma için önemli bulunmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kutlanmakta olan Nevruz Bayramı, devletin resmî bayramlarından biridir. Bu bayram döneminde okullarda geleneksel teatral oyunlar, şehirlerde çeşitli kermesler ve konserler verilmektedir. Azerbaycan Türkleri yılın bu gününe haftalar öncesinden hazırlanmaktadır. Bütün bunlara karşın, böylesine önemsenen bir bayramın milli sanata etkisi açıkça görülmektedir. Her sanat dalına özgü etkiler görülmektedir. Örneğin, edebiyat alanında yazılan şiirler ve hikâyeler, resim alanında çizilen Nevruz temalı eserler, müzik alanında geçmişten günümüze bestelenen mahnılar, anonim eserler mevcuttur. Geldi Yaz, Semeni Saxla Meni, Qodu Qodu, Ay Kosa Kosa gibi halk mahnıları en bilinen anonim eserlerdir. Bütün bu halk mahnılarının yanı sıra

20. yüzyılda ve günümüzde bestelenmiş Nevruz temalı mahnılar halk arasında aktif olarak kullanılmaktadır. Bu araştırma, Azerbaycan'daki günümüzde kutlanılan Nevruz Bayramı'nı, bayram kutlamalarında dinlenen müzikleri, sıklıkla kutlamalarda kullanılan popüler müzikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yanısıra mahnıların Azerbaycan Türkçesine göre sözleri verilecektir.

Buna göre araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Azerbaycan'da Nevruz Bayramı geleneklerine göre bayram nasıl kutlanır ve bu bayramda dinlenen, icra edilen müzikler hangileridir?

Azerbaycan'da Nevruz Bayramı kutlamalarında icra edilen mahnıların müzikal özellikleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi izlenilerek, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi olay veya olguların ayrıntılı ve derinlemesine incelenmesidir. Nitel veri toplama yöntemleri arasında gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemler yer almakta olup, olay ya da olguyu bütüncül bir şekilde ele almayı hedeflemektedir. Bu çatı altında bulunan durum çalışması, belirli çerçeve dâhilinde bir veya birden fazla güncel olan durumu inceleyip, elde edilen veriler sonucu ilgili durumu tanımlamaktır (Creswell, 2018: 96-97). Günümüzde, Azerbaycan'da Nevruz Bayramı geleneği devam etmektedir. Nevruz Bayramı geleneği boyunca kutlamalarda yer alan müzikler, genellikle halk tarafından sevilen ve bunun sonucunda da bayram kutlamaları için düzenlenen konserlerde en çok seslendirilen müzikler haline gelmiştir. Bu çalışmada, icra edilen bu müziklerin halen varlığını sürdüren bir bayrama ait bir durumu yansıtması nedeniyle çalışmada durum çalışması modeli seçilmiştir.

Veriler doküman inceleme ve yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Labuschagne'a (2003) göre; Araştırma için katkıda bulunabilecek belgeler, sertifikalar, gazeteler, kitaplar, anket verileri, afişler, dergiler, haritalar, kılavuzlar, günlükler, ajandalar ve mektuplar gibi yazılı ve elektronik materyalleri incelemeye verilen isim doküman incelemedir (Kıral, 2020: 174). Çalışmada Nevruz Bayramı ve bu bayramın müziklerine ilişkin kitap, makale, tez, televizyon programı, video kayıtları ve internet sitesi gibi dokümanlar incelenmiştir. Çalışmanın ikinci alt problemini oluşturan Nevruz Bayramı kutlamalarında icra edilen mahnıların müzikal özelliklerin incelenmesinde ulaşılan notalar üzerinden doküman incelemesi yapılmıştır. Çalışmada Azerbaycan'da Nevruz Bayramı kutlamalarında dinlenen, icra edilen mahnıları belirlemek adına yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme Patton (1987: 112)'ye göre, "dikkatlice yazılmış ve belli bir sıraya konulmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur" Yapılandırılmış görüşmede amaç görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralellik ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 123). Yapılandırılmış görüşme önceden hazırlanmış açık uçlu soruların sorulduğu bir tekniktir. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce bu çalışma için Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 20.03.2023 tarihli 122 karar sayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Çalışma için araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış 2 açık uçlu soru 10 Azerbaycan Türküne sorularak cevapları alınmıştır. Gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan katılımcıların (kaynak kişilerin) isimleri K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10 olarak kodlanmıştır. Çalışmaya katılan katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tablo 1- Katılımcı (Kaynak Kişi) Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Meslek
K1	Kadın	22	Lisans	Bankacı
K2	Erkek	54	Yüksek Lisans	Doktor
K3	Kadın	37	Yüksek Lisans	Öğretmen
K4	Kadın	74	Lisans	Emekli

K5	Erkek	56	Doktora	Akademisyen
K6	Kadın	29	Lisans	Mühendis
K7	Erkek	48	Yüksek Lisans	Memur
K8	Erkek	39	Lisans	Esnaf
K9	Kadın	26	Lise	Ev hanımı
K10	Kadın	64	Ortaokul	Emekli

Araştırmaya katılan 10 Azerbaycan Türkü katılımcılar (kaynak kişiler) tabloda listelenmiştir. Katılımcıların 6'sı kadın 4'ü erkektir. Yaş aralığı olarak araştırmaya katılan katılımcılar 20 yaş üzeridir. Eğitim durumlarına bakıldığında 1 kişinin ortaokul mezunu olduğu 9 kişinin ise en az lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların 2'sinin emekli olup diğer 8 kişinin farklı meslek gruplarına sahip olduğu görülmektedir. 10 katılımcı ile yapılan yapılandırılmış görüşme ile çalışmanın birinci alt problemine ilişkin veriler elde edilmiştir.

Çalışmada veriler betimsel analiz yoluyla edilmiştir. Betimsel analiz, “görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir, bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224). Nevruz Bayramı kutlamalarında nelerin yapıldığı, hangi müziklerin icra edildiği mahnılara yönelik katılımcı görüşleri araştırma içinde orijinal halleriyle sunularak betimlenmiştir. Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda, Nevruz Bayramı kutlamalarına ait icra edilen müziklerin özellikleri betimsel olarak incelenmiştir.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu alt problem için Azerbaycan Türkü olan 10 kişiye yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu görüşme için kişilere 2 soru sorulmuştur. Ve alınan cevaplar orijinal halleriyle aşağıdaki gibi verilmiştir.

Nevruz Bayramı geleneklerine göre bayram kutlamaları hakkındaki düşüncelere ilişkin görüşler:

“Nevruz Bayramı bana çocukluğumu hatırlatıyor. Bu bayram yaklaştığı zaman hep heyecanlanırım. Çünkü bütün aile bir araya gelerek güzel zaman geçiririz.” (K1)

“Nevruz denildiğinde hep gözümün önünde yapılan hazırlıklar yeni kıyafetler canlanır. Rahmetli annemle teyzemin bayrama günler kala bir araya gelip paxlava, şekerbura, badambura ve qoğal pişirdiğini hatırlıyorum. Şimdi ise bu geleneği ben çocuklarımla devam ediyorum.” (K2)

“Bu bayramı en çok yapılan fallardan dolayı seviyorum. Her sene mutlaka kulak pusma falına çıkarım. Bu fala inanıyorum.” (K3)

“Nevruz Bayramı bizim için çok önemli. Aslında bu bizim yeni yıl kutlamamız. Bu yüzden Nevruz Bayramı'nı biz yeni yıl bayramından daha coşkulu kutlarız. Öncesinde tatlılar hazırlanır, yeni kıyafetler alınır, aile ziyaretleri yapılır. Ölülere de unutmamız, kabir ziyareti yaparız, mezar başına semeni koyarız. Baharın gelişini ve doğanın canlanmasını hissederiz.” (K4)

“Bu bayramda açılan sofralar çok önemlidir. Aileyi birleştirmeyi ve küsleri barıştırmayı amaçlar. O yüzden derler ki Nevruz Bayramı'nda küs kalınmamalı. Küçüklüğümde dedem aile arasında küs olanları Nevruz sofrası başında barıştırdı. Öncelikle çocuklara yeni kıyafetler alınırdı. Biz halen bunu yapıyoruz.” (K5)

“Kulak falı, Mum falı, yüzük falı, tongaldan (ateşten) atlama, papag (şapka) atma, tatlı yapma, ev temizliği gibi birçok ritüel var bu bayramda. Tongal etrafında yallı gidilir. Nevruz mahnıları söylenir. Bu geleneklerin her biri içinde ayrı ayrı güzellikler barındırıyor.” (K6)

“Benim Nevruz Bayramı'nda yapmayı en çok sevdiğim şey xonça bezemek (honcha süslemek), yumurta boyamak, renkli mum yakmak adetleridir. Bunları her sene mutlaka yaparım. Aile bireylerimi bir masa etrafında toplamaya gayret ederim. Bu bayramın özelliği birleştirici bir güce sahip olmasıdır.” (K7)

“Nevruz bizim en eski bayramımızdır. Günümüzde bazı eski adetlerin çoğu unutulmuş olsa bile, günümüzde hala kutlanıyor. Bu dönemde farklı şenlikler, konser programları, şehirdeki kermesler ülkeye baharın geldiğini hissettiriyor. Nevruz tatili ile bu bayram ritüelleri için geniş zamanımız oluyor” (K8)

“Bu bayram halkımız için kutsal bir bayram. Yaklaşan bir hayır işi varsa bayram döneminde yapılırsa bu hayır işinin uzun ömürlü olacağı söylenilir. Yakın bir zamanda rahmetli olan birisi varsa bu bayram onun “Kara Bayram”ı oluyor. Bayram zamanı ölen kişinin ailesi tarafından Kuran okuturduk. Bayram akşamı sofra kurup, durumu olmayan var ise ona yardım ederiz.” (K9)

“Bence bayramın en güzel tarafı ritüellerimiz. Yumurta tokuştururuz, xonça (honça) kurarız, tongaldan atlarız, yallı gideriz, kulak pularız, mum yakarız, mahnı söyleyip, bayram konserleri izleriz. Bunların her birinin bizim için bir anlamı var. Bayram tatlıları ve yemeklerinin lezzetini de söylemeden geçemeyeceğim.” (K10)

Görüşmeye katılan katılımcılardan elde edilen verilere göre, Nevruz Bayramı'nın Azerbaycan halkı için önemli olduğu söylenebilir. Bu bayramın temelinde yemekler, tatlılar, ritüeller, aile bağlarının güçlendirilmesi, yardımlaşma, bayrama özel yeni kıyafetlerin alınması, yapılan danslar, mahnılar ve konserlerin olduğu anlaşılmaktadır.

Bu alt problem içerisinde Nevruz Bayramı kutlamalarında dinlenen, icra edilen müziklere ilişkin görüşler ise aşağıdaki gibidir:

“Novruz gelib, yaz gelib. Bu mahnıyı duyunca Nevruz Bayramı coşkusunu hissediyorum. Ama bunu sadece Aygün Kazımova'nın seslendirmesinde seviyorum.” (K1)

“Ben daha çok yallı oyunu müziklerini yakıştırıyorum bu bayrama. O yüzden Bayram akşamları, mahnısı aralarında en sevdiğim. Tabii bir de Novruz gelib, yaz gelib mahnısını söylemesem olmaz. Bu mahnılar olmadan nevruzu düşünemiyorum” (K2)

“Bayram akşamları, Novruz gelib, yaz gelib, Men baharın gızıyam, Semeni nazlı gelin, Novruzum” (K3)

“Babaannem bayram akşamı bize hep “Men baharın gızıyam” mahnısını söylerdi. Diğer aklıma gelenler Novruz gelib, yaz gelib, Novruz bayramınız mübarek olsun, Novruz bayramı mahnılarıdır.” (K4)

“Men baharın gızıyam, Bayram, Bayram akşamları, Novruz gelib, yaz gelib, Semeni nazlı gelin, Novruzum” (K5)

“Novruz gelib, yaz gelib, Novruzum, Men baharın gızıyam, Bayram akşamları” (K6)

“O kadar çok Nevruz mahnısı var ki. Nevruz gelib, yaz gelib, Bayram akşamları, Men baharın gızıyam, Bayram, Semeni Nazlı gelin ve b.” (G7)

“Bayram akşamları. Bu mahnı bana hep düğün havasını çağırıyor. Men baharın gızıyam. Bunu çocukken ana okulu etkinliğinde Bahar kızı kılığına girip söylemişim. Bunun dışında aklıma gelen diğer mahnılar bunlar. Nevruz gelib, yaz gelib, Novruz bayramınız mübarek olsun” (K8)

“Novruz gelib, yaz gelib, Novruzum, Novruz mahnısı, Bayram akşamları, Men baharın gızıyam” (K9)

“Novruz gelib, yaz gelib, Men baharın gızıyam, Semeni nazlı gelin, Novruz bayramınız mübarek olsun” (K10)

Katılımcılardan elde edilen görüşlere göre, ilk tercihlerine bakıldığında 5 kişinin “Novruz gelib, yaz gelib” mahnısını, 3 kişinin “Bayram akşamları” mahnısını, 2 kişinin de “Men baharın gızıyam” adlı mahnıyı dinledikleri görülmüştür.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminden elde edilen verilere göre Nevruz Bayramı kutlamalarında icra edilen ilk üç mahnı; “Novruz gəlib, yaz gəlib”, “Bayram axşamları” ve “Men baharın gızıyam” adlı mahnılardır. Çalışmanın bu kısmında görüşülen katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen mahnıların müzikal özelliklerinin incelenmesi yapılmıştır. Aşağıda sırasıyla icra edilen, dinlenen 3 mahnı sırasıyla incelenmiştir.

“Novruz Gəlib, Yaz Gəlib” Adlı Mahnı

“Novruz gelib, yaz gelib”; müziği Cavanşir Guliyev’e, sözleri ise Ramiz Rövşen’e ait olan bu mahnı Azerbaycan halkının Nevruz Bayramı kutlamalarında seslendirilen vazgeçilmez bir mahnısıdır. Besteci Guliyev ile yapılan kişisel görüşmeye dayalı olarak bu mahnıya yönelik bilgiler şu şekildedir: 1987 yılında Azerbaycan’ın Şeki şehrindeki Şeki Devlet Dram Tiyatrosunda sahnelenmiş olan “Mösyö Jordan ve derviş Mesteli Şah” aslı tiyatro oyunu için bestelenmiştir. Oyunun yazarı Mirza Fatali Ahundov’dur. Bu tiyatro oyunu 17 mahnıdan oluşan müzikal tarzında bir oyundur. 1987 yılında ülke genelinde Ahundov dramaturgisi festivali yapıldığı dönemde bu tiyatro oyunu festivalde birincilik almıştır. Festivaldeki bu ilk seslendirme mahnının bestecisi Cavanşir Guliyev tarafından yapılmıştır. 1989 yılında Azerbaycan’ın Halk Artisti (devlet sanatçısı) olan Aygün Kazımova tarafından seslendirilmiştir.

Mahnı 4/4’lük tempoda yallı ritmine sahiptir. Bestecinin aktarımına göre; mahnı yarım kupule (nakaratsız) tarzda bestelenmiştir. Müzikal tarzda bir oyun için bestelendiğinden dolayı bu şekilde yapıldığı belirtilmiştir. Azerbaycan makamlarından (muğam) olan Şur makamında bestelenmiştir. Re minör tonunda, mono forma sahiptir (a+a+a+a). Aygün Kazımova’nın 1989 yılında seslendirdiği kayıta ritmik alt yapı üzerinde ana melodi saz enstrümanında duyulmaktadır. Milli motifler ve süslemeler açık şekilde duyulmaktadır.

Mahnının sözlerinde ise Nevruz Bayramı sembollerine (kosa, keçel, xonça, boyanmış yumurtalar) değinilmiş, baharın gelişini goncanın açması, bülbülün ötmesi, buzların erimesi ve yeşeren doğa anlatılmaktadır.

“Novruz gəlib, yaz gəlib” mahnısının Azerbaycan Türkçesine göre sözleri aşağıdaki gibidir:

Novruz Gəlib Yaz Gəlib

Novruz gəlib yaz gəlib

Bir əlində saz gəlib

Bir əlində xoncası

Açıb gülün qönçəsi

Bülbülə avaz gəlib

Novruz gəlib, yaz gəlib

Bülbülə avaz gəlib

Novruz gəlib, yaz gəlib

Kosa səndə gəlsənə

Gəlib Salam versənə

O torbanı ver görək

Yumurtalar rəngbərəng

Hər biri can dərmanı
Ver dolduraq torbanı

Hər biri can dərmanı
Ver dolduraq torbanı

Novruza bax, yazı bax
O əriyən buza bax
Sellər axır şırhaşır
Çöllər olur yamyaşıl

Ot bitir yemlik bitir
Keçəl başa tük bitir...

Ot bitir yemlik bitir
Keçəl başa tük bitir...

Keçəl başın yağlasın
Dəsmal verək bağlasın
Məclis quraq oynasın
Çırdıq vuraq oynasın

Əl çalaq alqışlayaq
Bu məclisi başlayaq...

Əl çalaq alqışlayaq
Bu məclisi başlayaq...

Novruz gəlib, yaz gəlib
Bir əlində saz gəlib
Bir əlində xoncası
Açıb gülün qönçəsi

Bülbülə avaz gəlib
Novruz gəlib, yaz gəlib...

Bülbülə avaz gəlib
Novruz gəlib, yaz gəlib... (URL9)

“Bayram Axşamları” Adlı Mahnı

Fikret Koca'nın sözlerine yapılan bu mahnının bestecisi Ramiz Mirişli'dir. Besteciye acil olarak bayram temalı eser bestelemesi için sipariş verilmiştir. 1970 senesinde besteci ve yazar Sovyet dönemi mahsul bayramı konseri için Azerbaycan'ın Sabirabad şehrine giderken, yol boyu söz ve müzik yazılıp, o akşam yapılacak olan konsere yetiştiriliyor. Fakat tarihteki ilk icra kime ait bilinmemektedir. Bilinen ilk kayıt, 1974 yılında Bakü'de Zuleykha Rahimi'ye aittir. 1975 senesinde ise Elmira Rahimova seslendirmesi ile mahnı daha çok ün kazanmıştır. Her iki kayıt Bakü şehrinin “Fyaletov” ses kayıt stüdyosunda, Azerbaycan halk çalgı grubu (ansamblı) eşliğinde kaydedilmiştir (URL10). Mahnı yallı ritmi ile oluşturulmuş yüksek tempolu bir müzikal yapıya sahiptir. “Yallı” Halay benzeri, toplu icra edilen bir dans türü olup 2018 yılında UNESCO'nun Acil Korunması Gereken Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine dahil edilmiştir. Düğün, tören, şenlik ve bayram gibi kutlamalarda öne çıkan bir dans türü olan Yallı, Azerbaycan halkı için önemli bir yere sahiptir (URL11).

Mahnı, alışılmışın dışında, nakarat kısmı ile nağara (Azerbaycan'ın milli vurmali enstrümanı) ritimleriyle 4/4'lük tempoda yüksek coşkuyla başlamaktadır. Elmira Rahimovanın kaydı fa diyez minör tonundadır. Azerbaycan makamlarından olan Şur makamında bestelenmiş olup, nakarat kısmı Seygah makamıdır. Ardından zurna, tar, kamaça (Azerbaycan'ın milli enstrümanları) ve piyano eşliğinde ana melodi başlar. Mahnıcı ve çalgı grubu arasında soru cevap şeklinde mahnı ilerler. Mahnı boyunca nağaranın yüksek coşkulu ritmi devam etmekte olup, yallı hissiyatını sağlamaktadır. Milli enstrümanların yanı sıra milli süslemeler çarpıcı şekilde soru cevap kısmında kullanılmıştır. Mahnının 1975 yılı kaydı dinlenmiştir (URL12).

Mahnının sözlerinde yazar bayram akşamını mecazi anlamda betimleyerek anlatmaya çalışmıştır. Kışın bahara dönmesi, lalelerin kızarmasından (kırmızı renk alması) bahsedilen mahnı da baharın gelişi çiçeklerin renklerinin değişimiyle betimlenmiştir.

“Bayram axşamları” mahnısının Azerbaycan Türkçesine göre sözleri aşağıdaki gibidir:

Bayram Axşamlarında

Yollar əlvən boyanar,

Evlərdə arzu yanar.

Gözlərə sevinc qonar,

Bayram axşamlarında.

Nəğmə olur dalğalar,

Qış dönüb olar bahar,

Göydən məhəbbət yağar,

Bayram axşamlarında.

Görməzsən yalqızları,

Al geyər el qızları.

Lalə kimi qızarar

Bayram axşamlarında.

Hər tərəf işıq olur,

Başqa yaraşiq olur,

Göy yerə aşıq olur,

Bayram axşamlarında (URL13)

“Mən Baharın Qızıyam” Adlı Mahnı

Mən baharın qızıyam mahnısının sözləri Ziver Ağayeva, müziği Alekper Tağhiyevə aittir. Ziver Ağayeva bir röpörtajında bu mahnının sözlərini kəndi mutfağında yemək yaparkən pəncərədən dışarıya baktığında baharın gelişindən doğanın yeşermesindən feyz alaraq kaleme aldığı vurgulamışdır (URL14). Sözü edilən mahnı, 1973 senesinde Azərbaycan'ın hək artistisi (devlet sanatçısı) Nise Gasımovalarından icra edilmişdir. Türkiyə'de de meşhur olan bu mahnı TRT arşivinin, THM Repertuarına (sıra no:3682) dahil edilmiş olup Arzu Akmeşe, Şükriye Tutkun, Feryal Öney gibi sanatçılar tarafından seslendirilmiştir. Azərbaycan'da Nevruz Bayramı kutlamalarında akıllara gelen ilk mahnılardan biri olan bu mahnıda bahar teması işlenmiştir. Mahnı 6/8'lik tempoda goşa nağara, kamança, tar, kanun, garmon (akordeon benzeri enstrüman) ve piyano eşliğinde çalınıyor. Sıklıkla milli motif duyulan mahnı La minör tonundadır. Başlangıç temposu ve dinamiği mahnı sonuna kadar devam etmektedir. Mahnı a+b+a+b formuna sahiptir.

“Mən Baharın qızıyam” mahnısının Azərbaycan Türkçesine göre sözləri aşağıdaki gibidir:

Mən Baharın Qızıyam

Bahar gələndə mən də

Bitirəm göy çəməndə

Mən baharın qızıyam

Köynəyi qırmızıyam

Uçmaya yox qanadım

Qızıl lələdir adım

Çölü-düzü bəzərəm

Əldən ələ gəzərəm

Başımda al şalım var

Yanağımda xalım var

Yeyilmərəm acıyam

Çiçəklərin tacıyam

Uçmaya yox qanadım

Qızıl lələdir adım

Çölü-düzü bəzərəm

Əldən ələ gəzərəm (URL 15)

Sonuç ve Öneriler

Birinci alt problemdən elde edilən veriler doğrultusunda ortaya çıkan sonuç, Azərbaycan Türkləri bu bayrama özen ve hassasiyetle yaklaşmakta olup, bu bağlamda edebiyat, kültür ve sanat gibi birçok alanda Nevruz Bayramı'nı konumlandıkları görülmektedir. Azərbaycan Cumhuriyeti'nde kutlanmakta olan Nevruz Bayramı, devletin resmî bayramlarından biridir. Bu bayram döneminde okullarda geleneksel teatral oyunlar, şehirlerde çeşitli kermesler ve konserler yapılmaktadır. Azərbaycan Türkləri yılın bu gününe haftalar öncesinde hazırlanmaktadır. Bütün bunlara karşın, böylesine önemsenen bir bayramın milli sanata etkisi açıkça görülmektedir. Edebiyat alanında yazılan şiirler ve hikâyeler, resim alanında yapılan Nevruz temalı eserler, müzik alanında geçmişte bestelenmiş ve günümüzde halen bestelenmekte olan parçalar mevcuttur. Türk toplumu

kendi örf ve adetlerine bağlı olan bir toplum olduğu için bayramlar kültürün ayrılmaz bir parçasına dönüşmüştür. Türk halklarının geniş coğrafyaya yayılması durumu göz önünde bulundurulacak olursa, toplumun gelenek ve görenekleri, farklı renkler ve tatlarla ortaya çıktığı görülmektedir. Temelde benzerlik içeren bu özellikler geçmişte ve günümüzde törenler, adetler, ananeler ritüeller ve bayramlar gibi üzerinde kendi etkisini göstermektedir. Türk toplumunun bir parçası olan Azerbaycan Türklerinde de gelenekler çoğunlukla benzer olup, özellikle bayram kavramı bu toplum tarafından değer görmüştür. Azerbaycan Türkleri tarih boyu bayramlara yönelik kendi geleneklerini yaşatmaya çalışmıştır. Bu bayramlar dini ya da tarihi ehemmiyet taşımaktadır. Türk toplumunun günümüze kadar gelmiş en kadim bayramı olan Nevruz Bayramı buna örnek olarak gösterilebilir. Bu bayram, M.Ö. 500'lü yıllara dayandırıldığını göz önünde bulunduracak olursak, bütün bu olayların İslamiyet'in daha var olmadığı bir tarihte geçtiğini anlaşılmaktadır. Bu tarihler düşünüldüğünde Ritüellerin, gelenek ve göreneklerin günümüze kadar gelmiş olması bu toplumun kendi tarihine bağlı olduğunu açıklamaktadır.

İkinci alt problemde elde edilen sonuçlara göre; Azerbaycan'daki Nevruz Bayramı kutlamalarında dinlenen, icra edilen 3 mahnı seçilmiş ve incelenmiştir. Seçilen bu mahnıların müzikal yapı özellikleri incelenmiş, inceleme sonucunda mahnıların genellikle 1970-1990'lı yıllara ait olduğu, her 3 mahnının ortak özellikleri olan geleneksel enstrümanların, milli motiflerin kullanıldığı mahnılar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu mahnıların çıkış yılları düşünülecek olursa günümüzde bu denli tercih edilmesinin bir sebebi olarak Azerbaycan Türklerinin milli motifleri duyma isteği olduğu görülebilmektedir. 3 mahnı da form yapılarının birbirinden farklı olduğu ortaya çıkmıştır. "Nevruz gelib, yaz gelib" mahnısının yarım kuple (nakaratsız) şeklinde bestelenmesi, "bayram akşamları" mahnısının nakaratla başlaması, "men baharın gızıyam" mahnısının da diğer iki mahnıdan farklı olarak 6/8'lik ritme sahip olması bu üç mahnının birbirinden farklı özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, Nevruz Bayramı kutlamalarında kullanılan müziklerin notalarına ulaşma konusunda zorluk yaşanmaktadır. Yapılacak olan yeni çalışmalarda Nevruz Bayramında dinlenen mahnıların notalarına da ulaşılarak notalar üzerinden analizlerinin yapıldığı çalışmalar önerilmektedir. Kardeş ülke Türkiye'de yapılan Nevruz Bayramı kutlamalarına yönelik akademik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Nevruz Bayramı ve müzikleri konusu üzerine yapılan çalışmaların artırılması alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye'de Nevruz Bayramı kutlamalarında seslendirilen eserlerin incelenmesi önerilmektedir ayrıca Azerbaycan ile Türkiye'de yapılan kutlamalarda kullanılan eserlerin karşılaştırılması önerilmektedir. Ayrıca diğer Türk toplumlarında da örneğin Türkmenistan, Özbekistan ve İran gibi geleneğin canlı olduğu bölgelerle mukayese edilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- AKARSU, S. (2018). Türkiye'de Nevruz ve Müzik. *VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri*, 195-199.
- AKDOĞAN, S. (2007). *Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti İlişkileri (1991-2000)*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARAS, E. (2021). "Türklerde Nevruz Bayramı". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 345-370.
- ALPTEKİN, M. (2017). "Adana-Yumurtalık Sugözü Köyünde Günler Etrafında Oluşan Halk İnanışlarına Yönelik Bir Araştırma". *The Journal Of International Lingual Social And Educational Sciences*, 3(2), 323-334.
- BÖHMÖNLİ, R. (2017). "Azərbaycan Xalq Rəqslərinin Təsnifatı". *Rast Müzikoloji Dergisi*, 5 (3), 1745-1757.
- CAFER, H. A. (2015). "Dünden Bugüne Azerbaycan Müziği Üzerine Bir Değerlendirme". *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 4(17), 135-146.
- CEFEROVA, Q. (2024). "Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları". *Çığ Dergisi, Edebiyat Merkezli Kültür- Sanat-Felsefe Dergisi*, Sayı 4.

- CRESWELL, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- GAFFARİ, R. (2001). "Güney Azerbaycan'da Nevruz". *Bilge Yayın Tanıtım Tahlil Eleştiri Dergisi*. Cilt 7, bahar 28, 31-37
- GAFARLI, R. (2021). "Türk Halklarının Tören Sisteminde – Novruz", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 130-142, ISPEC Publications.
- GÖL, H. (2016) "Geçmişten Günümüze Azerbaycan". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1).
- HƏSƏNOVA, N. (2021). "Qarabağ Bölgəsində Novruz Ənənələri", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 26-32, ISPEC Publications.
- İMAMVERDİYEV, İ. (2018). *Azərbaycan Musiqisində Bahar Mövzusu Və Novruz Motivlərinin İzləri*. Ankara: İksad Yayınevi.
- İPEK, C. D. (2012). "Güney Azerbaycan Türklerinde Kimlik Sorunu". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), 267-283.
- İSMAYILZADEOĞLU, P.E. (2020). "Novruz Bayramının Türk Xalqlarının Mənəvi Dəyərlər Sistemindəki Yerinə Dair", *Uluslararası Türk Kültürü ve Sanatı Sempozyumu*, 159-171, Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları.
- KAFKASYALI, A. (2005). "Türk Dünyasında Nevruz Geleneğine Toplu Bakış". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 149-172.
- KARA, A. (2001). "Türk Devlet ve Topluluklarının Ortak Kültürel Bayramı Nevruz'un III. Binyılda İşlevi ve Konumu". *Bilge Yayın Tanıtım Tahlil Eleştiri Dergisi*, Cilt 7, Bahar 28, 40-42.
- KARAMAN, R. (2003). *Türkler'de Nevruz Coşkusu*. Mersin: İzder Yayınevi
- KARAMAN, R. (2000). "Azerbaycan'da Nevruz Kutlamaları". *Bilge Yayın Tanıtım Tahlil Eleştiri Dergisi*, Cilt 7, Bahar 28, 23-30.
- KİRAL, B. (2020). "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- MURADOĞLU, N. (2021). "Çağdaş Azərbaycan Şeirində "Novruz" Bayramının İnikası", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 33-43, ISPEC Publications.
- MUSTAFAYEV, B. (2013). "Adriyatik'ten Çin Seddine Uzanan Nevruz Geleneği". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 60-73.
- ORUCOV, T. (2011). "Azərbaycanda Novruz Bayramı Və "Kosa-Kosa" Tamaşası". *Motif Akademik Halkbilimi Dergisi*, 4(7), 94-102.
- RAYMAN, H. (2002). "Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler". *Milli Folklor*, 7(53), 10-15.
- TAŞKESENLİGİL, M. (2016). "Kültürel Bağlamda Rus ve Türk Kültüründe Dini Bayramlar". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (30), 115-125.
- VAQİF QIZI, İ.Ş. (2021). "Qarabağ Bayramları, Novruz Sədəsi", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 339-341, ISPEC Publications.
- VALİDƏ, Ş. (2021). "Tarixi Köklərə Malik Qədim Novruz Ənənəsi", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 342-352, ISPEC Publications.
- YAKAR, Ü. (2018). "1920-1930 Yıllarında Azərbaycan'ın Milli ve Manevi Değerlerine Karşı Sovyet Rusya Tarafından Yürütülen Asimilasyon Siyaseti". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi-Vakanüvis*, Yıl/Vol. 3, Sayı/No. 1.
- YALÇIN BABAYEVA, Z. (2021). "Çağdaş Azərbaycan Şeirində "Novruz" Bayramının İnikası", *4th International Nowruz Conference On Scientific Research*, 33-43, ISPEC Publications.
- YOLOĞLU, G. (2001). "Türk Dünyasında Nevruz". *Bilge Yayın Tanıtım Tahlil Eleştiri Dergisi*, Cilt 7, Bahar 28, 38-39.
- YILDIRIM, A. VE SİMSEK, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

URL-1: Turuz Dil ve Etimoloji Kütüphanesi (1998).

<https://turuz.com/book/title/Azərbaycanda+Nevruz+Bayramı+Geleneyi-Baki-1998-62s>, [Erişim tarihi: 22.03.2024]

URL-2: Azərbaycan, (2024).

<https://azerbaijan.az/related-information/65>, [Erişim tarihi: 11.03.2024]

URL-3: Turuz Dil ve Etimoloji Kütüphanesi (1998).

<https://turuz.com/book/title/Azərbaycanda+Nevruz+Bayramı+Geleneyi-Baki-1998-62s>, [Erişim tarihi: 22.03.2024]

URL-4: Bohça içinde semeni fotoğrafı, [Pin page \(pinterest.com\)](#), [Erişim tarihi: 09.08.2024]

URL-5: Bohça içinde semeni fotoğrafı, [Azərbaycan'dan Bir Nevruz Eğlencesi: Kosa ve Keçəl | BLOG \(mubatblog.online\)](#), [Erişim tarihi: 09.08.2024]

URL-6: Kosa ve Keçəl,

[Azərbaycanda Kosa və Keçələ hücumlar başladı \(sonxeber.az\)](#), [Erişim tarihi: 09.08.2024]

URL-7: Kosa ve Keçəl, [Ay kosa-kosa, gəlsənə.. - MEYDAN.TV](#), [Erişim tarihi: 09.08.2024]

URL-8: Ay Kosa-Kosa Gelsene Şiiri, [Kosa-kosa - Uşaq Bilik Portalı \(azertag.az\)](#), [Erişim tarihi: 08.08.2024]

URL-9: [Aygün Kazımova - Novruz Gəlib şarkı sözləri \(lyricstranslate.com\)](#), [Erişim tarihi: 08.08.2024]

URL-10: Arıfgızı, K. (17.03.2020). Bir Mahnının Tarixçesi. İctiami

televiziya.https://www.youtube.com/watch?v=gAGnY0TR0AE&ab_channel=%C4%B0CT%C4%B0MA%C4%B0TV [Erişim tarihi: 05.03.2024]

URL-11: Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi (2024).

<http://mct.gov.az/az/umumi-xeberler/azerbaycan-respublikasinin-medeniyyet-ve-xarici-sler-nazirliklerinin-birge-beyanati>, [Erişim tarihi: 05.03.2024]

URL-12: Elmira R. (2017). Bayram Aşşamlarında.

<https://www.youtube.com/watch?v=RKDDhWKAIZ8>, [Erişim tarihi: 10.03.2024]

URL-13: [Bayram aşşamlarında – Musiqi və Notları tap \(wordpress.com\)](#), [Erişim tarihi: 08.08.2024]

URL-14: Duygulu, B. (2012). Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi Rəportajı.

<https://medeniyyet.az/page/news/816/-Bahar-duygulu-saire.html?lang=az>, [Erişim tarihi: 11.03.2024]

URL-15: Cupullu TV, [Mən Baharın Qızıyam \(youtube.com\)](#), [Erişim tarihi: 09.08.2024]

Sözlü Kaynaklar

K-1:Fidan Səfərova, 22 yaşında, Lisans Mezunı, Bankacı. (Görüşmə: 01.04.2023)

K-2:Tahir Abullayev, 54 yaşında, Yüksek Lisans Mezunı, Doktor. (Görüşmə Tarihi: 03.04.2023)

K-3:Elvira Qədirlı, 37 yaşında, Yüksek Lisans Mezunı, Öğretmen. (Görüşmə Tarihi: 06.04.2023)

K-4:Züleyxa Baxışova, 74 yaşında, Lisans Mezunı, Emekli. (Görüşmə Tarihi: 07.04.2023)

K-5:Hikmət Muradov, 56 yaşında, Doktora Mezunı, Akademisyen. (Görüşmə Tarihi: 02.04.2023)

K-6:Aynurə İbrahimova, 29 yaşında, Lisans Mezunı, Mühəndis. (Görüşmə Tarihi: 02.04.2023)

K-7:Murad Hüseynov, 48 yaşında, Yüksek Lisans Mezunı, Memur. (Görüşmə Tarihi: 07.04.2023)

K-8:Natiq Babayev, 39 yaşında, Lisans Mezunı, Esnaf. (Görüşmə Tarihi: 03.04.2023)

K-9:Mehriban Talıbzadə, 26 yaşında, Lise Mezunı, Ev Hanımı. (Görüşmə Tarihi: 04.04.2023)

K-10:Bəsti Quliyeva, 64 yaşında, ortaokul Mezunı, Emekli. (Görüşmə Tarihi: 07.04.2023)